Iida Rauma

Uničenje

Študija primera

Prevedla Julija Potrč Šavli

V resnici pa kajpak ni protislovja med narejenostjo te vrste ter pristnim, na rob samoizničenja prignanim obupom, kajti prehajanje med izrazjem najgloblje občutenih duševnih bolečin, podobnim krčem pri dušenju, in estetskim modulacijam zapisanemu, skoraj rafiniranemu, da ne rečem prevarantskemu manipuliranju z občinstvom, ki mu je trpljenje postavljeno na ogled … to prehajanje je namreč – na vseh stopnjah civilizacije – najbolj tipična značilnost naše do dna zmedene vrste, iztirjene zaradi same sebe.[1]

– W. G. SEBALD, *Campo Santo*

Posili me.

– KURT COBAIN, »Rape me«

---

1 Prevedel Štefan Vevar.

I

A. je rekla, da je v tistem obdobju ponoči začela teči.

Bolj ko se je ura bližala polnoči, manj je bila zaspana. V prsnem košu jo je peklo, roke in noge so nemirno trzale, nemir pa se je samo povečal, če se je poskušala uleči. Po navadi se je že po enajsti vdala, se preoblekla v tekaška oblačila in šla ven, v dež. Seveda ji je bilo jasno, je rekla, da telesno dejavnost pred spanjem odsvetujejo vsem, ki trpijo za nespečnostjo. Mlad, nervozen zdravnik, specialist medicine dela, ji je vse to razložil in ji hkrati svetoval, naj prezrači stanovanje ter se izogiba delu na zaslonih, alkoholu in drogam ter poležavanju v postelji, kadar ne more zaspati, kar so vse čisto legitimni nasveti, je rekla A., ampak povsem nekoristni za nekoga, pri komer je nespečnost prerasla v kronično težavo in zadobila takšne razsežnosti kot pri njej. Prav tako si ni mogla pomagati z benzodiazepini in kvetiapini, ki ji jih je predpisal zdravnik in bi umirili ter uspavali polno telovadnico hiperaktivnih devetošolcev. A. je šla po zdravila v lekarno in jih zatlačila na zgornjo polico kuhinjske omarice, zadaj za zavoje kave. Niso delovala, ker jih ni vzela. Raje je tekla. Z osnovno kondicijo se ne bi mogla ravno pohvaliti, telo je bilo obremenjeno zaradi k obrambi usmerjene prisilne drže in napetosti, ki je bila posledica poskusov odprave te drže. V trebuhu jo je žgalo, ob vsakem

dvigu nog se ji je zdelo, kot da jih vleče iz močvirja, iz trupa se je proti glavi širil tako močan pritisk, da se ji je zdelo, kot da ji bo počila žila. V bistvu je bila v rizični skupini, je rekla A., ena od tistih vitkih nekadilk, starih manj kot štirideset in razmeroma zdravih, a vseeno s takimi meritvami krvnega tlaka, da je mladi specialist medicine dela poudarjeno privzdignil obrvi:

»Ste nervozni zaradi teh meritev?«

»Ne,« je rekla A. »Kaj pa vi?«

Edini razlog, zakaj se je A. silila teči, je bilo zavedanje, da jo v študentskem domu čakajo samo kupi smeti, ki jih je bilo treba odnesti ven, in postelja, na kateri je iz navade vedno ležala samo na eni strani – na tisti, ki je bila bliže veži. To se je slišalo pomilovanja vredno, je rekla A., in saj je tudi bilo, zato se je silila postavljati eno nogo pred drugo in upirati pogled v cesto, ki je bila na območju študentskih domov asfaltirana, v mestnem predelu Nummenpakka pa makadamska, skoraj kot bi tekla nazaj v času, potem pa se je počasi začelo nekaj dogajati, pritisk v glavi je popustil, dihanje se je umirilo, in čeprav se je po drugi strani žgoč občutek v prsnem košu okrepil in se ji je v usta začela dvigovati želodčna kislina, je čutila, kako so se ji misli začele bistriti. Sposobna je bila analizirati sebe in svoje življenje brez pretirane vznemirjenosti, pa tudi Henriikko in svojo službo – za prvo si je nekoč predstavljala, da je večna, za drugo pa, da je samo začasna, ampak zdaj si ni več mogla lagati, samska je in še vedno nadomestna učiteljica, naključne šole, naključna zgodovinska obdobja, druga svetovna vojna tu, antična Grčija tam, dve uri srednjega veka in

skok k mirovnemu sporazumu v Fredrikshamnu, od koncentracijskih taborišč v krimsko vojno, od krimske vojne k Urhu Kekkonenu, nepovezani pobliski naključnega nasilja, konkvistadorji in Kolosej, Ruanda in križarske vojne. Rim, Sovjetska zveza in izumrtje neandertalcev. Razpad cesarstev. Razpad resničnosti. Čarovniške grmade in Vietnam, je rekla A. Takšni časi so bili in takšen je bil čas, in čeprav so dandanes obdobja nadomeščanja nekoliko daljša – neplačane odsotnosti, starševski dopust in zlomljeni kolki –, je rada pomislila, da je prav naključno podajanje snovi še najbližje resnici, potegnila je dogodke iz umetnega kronološkega zaporedja in poenostavljajočih vzorcev zgodb ter zgodovino razpršila na brezumen trzljaj, kar je tudi bila, je rekla A., na nekakšno racanje v prostoru-času.

Olajšanje, ki ga je občutila med tekom, se lahko primerja samo s tistim, ko na lepem, potem ko človek že izgubi vse upanje, popusti več dni trajajoča bolečina. A. je bila pozorna in se je zavedala svoje okolice, lesenim hišam mestnega predela Nummenpakka in golim jablanam je sledila steklena stena lekarne Osrednje univerzitetne bolnišnice, na kateri so bili upodobljeni Hipokrat, Galen in boginja čistoče Higieja, temelji zahodne medicine, *Rana je okno v telo*, kot je rekel Galen, ker je bila v antičnem Rimu obdukcija človeških trupel prepovedana, tako je njegovo znanje anatomije temeljilo na pohabljenih gladiatorjih in raziskavah z odpiranjem živali pri živem telesu. Rana je okno v telo, je rekla A., pa še v kaj drugega, v celotno človeško družbo, način življenja in dobo. Na drugi strani ceste bolnišnično poslopje P, ki je po obliki spominjalo na

vesoljsko plovilo, P kot prihodnost, je rekla A., potem most v mestnem predelu Kupittaa, pa neskončno gradbišče za novo bolnišnično zgradbo na drugi strani avtoceste, zanemarjena železniška postaja, zasebne klinike in tehnološki park. Tja se je kar naprej vračala, čeprav jo je zaradi zapuščenosti območja obhajala groza. Med nebotičniki iz stekla in jekla ter starejšimi halami, ki so zaradi vremena posivele, so se v tehnološkem parku vile ulice kot v streljaških računalniških igricah, ki rade zasvojijo učence, je rekla A. Skoraj je pričakovala, da se bodo izza vogala prikazali brezobrazni vojaki z avtomatskim strelnim orožjem, del nje se je sicer zavedal, da po vsej verjetnosti v tehnološkem parku ne bo sredi noči naletela na specialne enote v neprebojnih jopičih, a vseeno je bilo območje zelo tiho in zapuščeno, klasičen primer kraja, kjer nihče ne bi slišal njenih krikov. Če se je že morala siliti, da je dirjala po deževnih cestah kot pobezljana nočna žival, bi to lahko počela vsaj na osvetljenih poteh in v bližini naseljenih območij, za konec teka pa bi si lahko privoščila dovolj velik odmerek uspaval, da bi gotovo zaspala. Vsaj telefon bi lahko vzela s sabo in uporabljala odsevnik. Ampak, je rekla A., vsakič, ko si je oblekla črno jakno za tek, črne tekaške hlače in kapo z logom energetske družbe iz Turkuja, ki se je kdo ve kako znašla na njeni polici za pokrivala, je začutila v sebi spremembo, začutila je, da je po dolgem času to spet ona, prosta in pozorna. Rumeni odsevni brezrokavnik, ki ga je pustila Henriikka, je odnesla na ekološki otok v študentskem naselju, da bi ga vzel kdo, ki ga bolj potrebuje, čutila se je pripravljena, bog ve za kaj, je rekla A., za boj, je rekla A., edina šibka točka so bile roza

superge, najcenejše iz marketa, ki so ji bile kolikor toliko prav, napaka, ki je bila posledica finančne negotovosti. Te vražje superge so se v temi bleščale kot tarča, je rekla A., in ko se je potem nekaj zgodilo, nekaj, kar se ne bi smelo zgoditi, ampak je do tega vseeno prišlo, ni bila pretirano presenečena in je zato tudi prvič pomislila, da ji morda ne gre tako zelo dobro.

Tiste noči je pri poslovni zgradbi ElectroCity, kjer je bila nekoč tekstilna tovarna, takoj zavila med moderne nebotičnike in betonske hale. *Tovarna Silo – kot bi nosili svilo*, je v tridesetih letih 20. stoletja literat Olavi Paavolainen spesnil reklamni slogan tekstilne tovarne, je rekla A., pri tem pa se ni zavedal, da prihodnost ne bo elastični tekstil kožne barve niti nerjaveče jeklo, temveč potresavajoče meso med logotipi mednarodnih korporacij, praznimi okni pisarn ter praznimi, hladno osvetljenimi restavracijami z dnevnimi kosili. A. je upočasnila, podrsavanje podplatov na vlažnem asfaltu se ji je začelo zdeti neprimerno, v ozadju je ves čas slišala oddaljeno švistenje iz smeri avtoceste, lahko škrebljanje dežja in električno brenčanje, ki ga je povzročal pokvarjen krmilnik zunanje razsvetljave zagonskega podjetja, kot bi se skušala duša osvoboditi telesa. Na vogalu zgradb za biotehnologijo BioCity se ji je zazdelo, da vidi gibanje. Čuti so se ji izostrili, pulz je narasel, za hip se je že pripravila na srečanje z brezobrazno postavo v črnih oblačilih, ki s cevjo avtomatske puške nameri vanjo z gibom, dobro poznanim iz filmov, a je namesto tega zagledala podgano, divjo dvojnico glodalcev, ki so naseljevali center za poskuse na živalih pod tehnološkim parkom. Postala je,

toda podgana je že švignila med sence, obe sta tekali sredi noči, je rekla A., ki še vedno ni vedela, ali je plen ali lovec. Šla je naprej, počasi je tekla mimo zgradb iz rdečih opek in jekla območja DataCity, pa mimo turobnega, za zunanje obiskovalce zaprtega kompleksa IKT-City. V temačnem breznu med poslovnimi zgradbami ji je srce utripalo hitreje, kot bi bilo pričakovati na podlagi tekaškega tempa, saj je bil čez dan tehnološki park resda namenjen človeški inteligenci, bioznanosti in tehnologiji, ponoči pa se je zdelo, kot da je razkril ločeno, sovražno naravo. A. je tekla mimo razdejane silhuete gradbišča in žičnate ograje, področja, polnega blata in odpadnega materiala od rušenja. Redke luči na gradbišču so razkrile dele komunalnih priključkov, ki so moleli z dna gradbene jame, blatno cevovodno ožilje in slepe spojke, ki so se lesketale v prščcu, vse skupaj je spominjalo na razžagan prsni koš mesta. Dež se je okrepil, pokrajina je postala motna, in ko je A. ubrala bližnjico čez temno nezazidljivo zemljišče vzdolž protihrupne ograje ob železnici med Turkujem in Helsinki proti Joukahainenovi ulici, je z nogo udarila v nekaj trdega, bolečina se je razširila iz prstov na nogi v meča, roka se je zaman iztegnila v iskanju opore, telebnila je na asfalt. Najprej je občutila sram, je rekla A. Poskušala je vstati in se prepričati, ali je bil kdo priča njeni nerodnosti, ampak ko je v kolenu začutila ostro bolečino in je videla, da ni nikjer nikogar, se je vdala in se zrušila nazaj na tla. Bolečina je švigala po živčevju. Sledil je poskus ihtenja, ki pa se je slišal le kot otopel stok. Ležala je in čutila, kako ji skozi tekaška oblačila pronicata vlaga in kri, kri je mezela skozi hlače, strgane na kolenu. Vohala je smrad po znoju,

vžrt v jakno, in svoje neumito telo. Previdno se je skobacala v počep in preverila, ali se vse okončine premikajo, kot je treba, si obrisala blatne dlani ob strani hlač in pogledala, ob kaj se je spotaknila. Oddaljen sij nočnega mesta se je odbil od mokre, obrabljene površine kovinske tračnice, napol zabite v tla. V bližini je tekla še ena podobna tračnica, skupaj sta tvorili tire, na kovino so se zapletli odpadli, spolzki listi, težko se jo je razločilo. A. se je dotaknila tirnice. Bila je takšna, kot si je predstavljala – hladna in spolzka.

A. je sicer vedela, da je nekoč do mestnega predela Nummenpakka vozil tramvaj številka dve. Linijo so ukinili že dobro desetletje pred njenim rojstvom, ampak v Turkuju nisi mogel živeti, še posebej pa ne delati kot učitelj zgodovine, ne da bi bil podvržen agresivni, z mestom povezani nostalgiji, s hrepenenjem in grenkobo zasičenim govorancam o času, ko so čez mesto še drdrali rumeni tramvaji. Turku jo je odnesel iz številnih požarov, vojn in sovjetskega bombardiranja, zdelalo pa ga je lastno urbanistično načrtovanje, je rekla A. oziroma je to rekel njen kolega Nordin, A. je samo že tolikokrat slišala pritoževanje tega starca, da se ji je misel prikradla v um, kot bi bila njena. Pa vendar – ali ne bi proge mestnega tramvaja speljali bliže bivalnih naselij? Obrobje tehnološkega parka je bilo daleč stran od vsega in zapuščeno. Vstala je, da bi tekla naprej. Znoj se je ohladil, zeblo jo je in bila je premočena, ko je tako stala v hladnem pršcu sredi noči, z utripajočo bolečino v prstu na nogi in razbitim kolenom, nemir, ki jo je prevzel ponoči, se ni polegel, temveč se je še okrepil, zato je bila zdaj prepričana, da je naletela na nekaj pomembnega, na nekakšen dokaz.

Nevidna proga je prečila mesto, je rekla A., porušen, iztrgan, mrtev svet, ki pa vendarle še ni povsem obupal nad svojim obstojem, je kukal iz spojev tlorisa, gradbenih jam in razpok v asfaltu, skoraj kot bi po nesreči brcnila v še vedno delujoč živec, ki je že pred časom izgubil svoj namen. Že nekaj trenutkov se je zavedala brnenja avtomobila, ampak je mislila, da prihaja iz ene od cest okoli tehnološkega parka. Toda nenadoma je bil zvok tam, v osamljeni srčiki območja, bližal se je, se krepil in postajal vse mogočnejši, motor je tulil, potem so se luči usmerile proti njej, prebodle so prazen del ceste, A. je odskočila. Gume so cvilile, ob zaviranju je A. zabolelo v ušesih, guma se je upirala mokremu asfaltu, in še preden se je zdelo, da se je avto ustavil, so se vrata na voznikovi strani sunkovito odprla, ven je planila svetlolasa ženska v belem plašču in se pognala proti Joukahainenovi ulici, oviti v senco. Zdaj so se na vso silo odprla še vrata na sovoznikovi strani, nekdo je zavpil:

»Ej! … Pridi nazaj, pizda!«

A. se je počasi umaknila v temo nezazidljivega zemljišča. Avto je bil vžgan, dolge luči so bile tako slepeče, da je območje postalo neprehodno. Po valovanju glasu je A. vedela, kdaj je oseba, ki je vpila, stopila iz avta. Razločila je le obris človeka in slišala od jeze počen glas, ki je od ženske zahteval, naj se vrne, in jo oklical za zmešano babo. Srce ji je noro utripalo, pospešeno je dihala, in čeprav si je prigovarjala, da ni razloga za strah, da vse skupaj ni povezano z njo, strahu ni mogla pregnati. Vpitje, prosti tek motorja in tema pred očmi, ki ji je zožila vidno polje samo na tisto, kar je imela tik pred nosom. Rahla slabost,

ko ji je kri iz notranjih organov bušnila v noge. Zdelo se ji je, kot da od zunaj zaznava fiziološke spremembe, kot bi zdravnica gledala odprto, še vedno utripajoče truplo. Povišan pulz, pripravljenost trupa in spodnjih okončin na beg. Plitko dihanje, ob katerem se kisik ohrani v krvi. V vsem tem je bilo nekaj skoraj prijetno domačega, povezave, ki že dolgo časa niso bile v rabi, so se brenčeče spet vzpostavile. Nekako tako so se poklicni vojaki najbrž odzivali na boj, je rekla A. Vpitje je premolknilo, motor je še vedno brnel. A. je zadrževala dih, strmela je v žaromete in si želela, da bi jo razblinili v črnino. Čutila je, da se je oseba, ki je prej vpila, obrnila in pogledala v njeno smer. Napetost, ki bi lahko vsak hip prerasla v paniko ali nasilje, je rekla A. Čakala je. Tisti nekdo je čakal. Zavedala se je bleščečih roza superg. Zavedala se je bleščečega logotipa Turku Energia na svoji kapi. Če pride sem, bo po meni, je pomislila.

»Je kdo tam?«

Glas je bil raskav in robat, je rekla A. Bil je ravno dovolj močen, da so jo besede dosegle, dlje pa najbrž niso nesle, kot bi tisti nekdo natanko vedel, kje stoji.

»Pokaži se.«

Asfalt je škripal, ko se je tisti, ki je prej vpil, napotil proti njej. Nizko brnenje motorja, napete mišice. Takrat pa je ženska v belem plašču priletela iz teme, kot vešča, ki jo je privabil žaromet. Kdorkoli je prej vpil, se je obrnil in vzkipel, češ, krava prekleta, kaj pa misliš, da se greš. A. je pri ženski opazila trzanje glave, prosila je, naj ji oprosti. Stala je obsijana z žarometi, kot bi bila na odru ali na zaslišanju, kot bi čakala, da jo povozi avto, bel volnen plašč je imela

tesno prepasan, brez kape ali šala, vrat je bil videti dolg, glava z lasmi na paža pa relativno majhna glede na privihan ovratnik plašča, izpod katerega je gledal pas bele kože na prsih. Koprenasta krila, prosojno telo, ki se splošči pod palcem, mrčes, je rekla A. Gibi koščenih prstov po robu plašča so bili kot pri plašni deklici na družinski proslavi. Grozljiva svetloba, hladna, ozkega spektra, zadaj se je ves čas razlegalo nečloveško brnenje motorja. Kdorkoli je prej vpil, je zdaj stopil bliže k ženski, ozmerjal jo je s kravo, ona je nekaj zamomljala v odgovor, senca je prešla belino, postavi sta se opotekli v temo, ki se je razraščala za sprednjimi žarometi, ženska je kriknila, nekdo je zaklel, oblačila so šuštela, vrata so tresknila, za trenutek se je prižgala luč v notranjosti avtomobila, tolažeče, rumenkasto bleščanje, v katerem sta se postavi odrivali in suvali kot plesalca, je rekla A., dva utapljajoča se človeka, ki drug drugega potiskata pod gladino, potem je luč ugasnila. A. je stala v temi in si ponovila dejstva. Telefon je imela doma. Bila je sama in ni točno vedela, kaj se dogaja, bilo pa ji je jasno, da nihče ne bi bil vesel njenega vmešavanja. Napotila se je proti avtu. Videla je postavi, ki sta se odrivali, slišala je stokanje, sopenje, pridušene, kratke krike, že se je pripravila, da z vso silo odpre vrata, ko je motor zarohnel, A. je skočila vstran in avto je odbrzel naprej. Mimo nje je zavil nekam v temo, sledil je oster obrat za sto osemdeset stopinj. Gume so cvilile, žarometi so zarezali v pokrajino, na lepem so se usmerili vanjo. Zaslepili so jo, jo razkrili, žival pod žarometi.

Ni več razmišljala, je rekla A. Vozilo je pospeševalo, prihajalo je proti njej, pognala se je v tek. Stran s ceste, čez

temačno nezazidljivo zemljišče, njeno telo je željno in z lahkoto začelo bežati. Slišala je, kako je avto za njo zavil s ceste in kako so gume razkosale blato, ona pa je tekla, srce ji je utripalo kot noro, ob izdihu ji je piskalo, slišala je zaviranje, treskanje vrat, raskav glas je klical, naj se ustavi, lahkih nog je tekla na vso moč, medtem ko ji je dež pral obraz in so celice goltale kisik, ki ga je ravno hiperventilirala, pod supergami ji je čmokalo blato, za hip se je ves njen obstoj spremenil v čisto paniko, nobene misli, samo želja po preživetju. Dno kanjona IKT-City, nekdanja tekstilna tovarna ElectroCityja in tesnobne gospodinje iz tridesetih let 20. stoletja v podkrilih kožne barve iz sintetičnih vlaken, BioCity, PharmaCity, dokler ni bila že kar daleč na Lemminkäinenovi ulici, na drugi strani so se dvigovale nove, drage večstanovanjske zgradbe s temnimi okni, skoraj kot bi pripadnost višjemu srednjemu razredu predstavljala zagotovilo pred nespečnostjo. Še med časom njenega študija je tu namesto blokov stala tovarna klobas, je rekla A., poleg tega je na območju sosednjega PharmaCityja svojčas stala zadružna klavnica jugozahodne Finske. Spominjala se je žarkega vonja po mesu in masti, ki se je širil v jutranjem zraku, kasneje sta namesto nožev in mlinčkov meso začeli rezati in mleti biotehnološka in farmacevtska industrija, A. se je zdelo, da lahko skoraj sliši bitje majhnih, nervoznih src glodalcev v centru za poskuse na živalih, in na lepem je dojela, da je nihče več ne zasleduje. Tek se je upočasnil v hojo, še nekaj metrov so jo noge porivale naprej na račun predhodne sile. Potem je prišlo tresenje. Poiskala je temačen kotiček v DataCityju, se sesedla na betonske stopnice v

bližini davčnega urada in čutila, kako so jo v stegnih začeli grabiti krči in ji je telo stresal drget. A. je rekla, da je iz stopnic vel hlad, ona pa je skušala zbrati misli. Ženska v belem plašču. Vešča, ki so jo privabili plameni. Siv avto oglate oblike, ki je bežno spominjal na športni avto znamke DeLorean, hkrati futurističen in zastarel. Padec, tračnica in beg, ki ga je povzročila panika. Vse to je bilo brez dvoma razburljivo in se bo vtisnilo v spomin, še najbolj pa jo je preganjalo prepričanje, da pozna tisto žensko.

A. je rekla, da ima dober spomin. Morda se je zaradi dejstva, da je že zgodaj začela pisati dnevnik, navadila pozorno opazovati in si zapomniti stvari, mogoče pa je šlo tudi za kaj drugega, za manj določljive stranske učinke otroštva. V vsakem primeru je imela tako dober spomin, da si je vedno domišljala sebe kot idealno pričo kaznivega dejanja, po navadi samo ni hotela razkriti, kako zelo dobro si zapomni stvari, ker je opazila, da je ljudem nelagodno ob omembah dogodkov izpred desetletij. V bistvu, je rekla A., si ljudje hočejo zapomniti stvari, ampak v resnici si ne. Življenje si manično shranjujejo v obliki fotografij, je rekla A., pa ne zato, da bi si bolje zapomnili stvari, ampak zato, da bi si jih slabše zapomnili. Iz enakega razloga jim je všeč zgodovina. Zato da bi obstajala jasno razložena v knjigah in si nikomur ne bi bilo treba beliti glave z njo. Sicer pa je mogoče prednost, če si stvari zapomniš slabše, je rekla A. Mogoče ljudje s slabšim spominom živijo dlje in so srečnejši od tistih z dobrim spominom, živijo z utvaro o zagotovljeni prihodnosti in star svet pometejo kot blato s predpražnika, tisti z dobrim spominom pa zanj plačujejo

visoko ceno, ki se počasi povečuje. Na stopnicah poleg davčnega urada je A. skušala razmisliti o tem, kdo bi ženska lahko bila. Mogoče je bila kolegica iz katere od številnih šol, na katerih je nadomeščala po teden ali dva. Oseba, ki so ji bila osnovnošolska leta najboljše obdobje v življenju in nikakor ne more razumeti učencev, ki nimajo podobne izkušnje. Ali pa je bila ena od tistih naveličanih kasačev, ki so sovražili svoje učence in se jih bali, ocene, ki so jih dajali, pa so se zdele kot nadomestilo za trpljenje, ki so ga že dolge semestre morali trpeti. Ampak že takrat se je A. zavedala, da ženska ni spadala v nobeno od teh kategorij. Prej se ji je zdela kot nekakšna sorodnica, prijateljica ali partnerka, nekdo, ki te redno obiskuje v sanjah, če se ti pač kaj sanja, nekdo, ki bi ga bilo absurdno pozabiti, dejstvo, da je naletela nanjo v takšnih okoliščinah in je ni prepoznala, pa je vzbudilo v njej občutek groze, kot bi zagledala duha.

Spomnila se je šele proti jutru, ko je ležala doma v postelji, na umazani posteljnini. Ni zaspala, kljub vsemu ne, je rekla A., samo pogreznila se je v nekakšno stanje, ki se je bližalo umirjenosti in sproščenosti, naenkrat pa ji je začelo srce divje razbijati, želodčna kislina jo je zapekla v grlu, še vedno je bila oblečena v že večkrat preznojena tekaška oblačila, občutek je imela, kot bi ji v isti noči še enkrat spodrsnilo. Razmišljala je o ženski in tračnicah, je rekla A., o zapuščenih tirih, ki so vodili skozi modernizirano mesto.

A. je rekla, da rana sicer ni bila velika, par zaplat kože je viselo z nje, pa imela je še udrgnino zaradi padca, ki jo je pekla, dolgo časa si je morala namakati hlače in si raztopiti

strjeno kri, da se je lahko slekla, ne da bi si pri tem povzročila še dodatno škodo. Henriikka bi ji takoj oskrbela poškodbo kolena, jo očistila in razkužila, ampak ker je bila situacija pač takšna, kot je bila, si je sama očistila rano, ni uporabila razkužila, ker ga ni imela, na koncu je premočene, raztrgane in precej smrdeče tekaške hlače obesila na vrata kopalnice in jih na ta način dala sušit brez najmanjšega namena, da bi jih zašila ali oprala. Jutro – če človek peti uri zjutraj lahko sploh reče tako – je bilo temno in vlažno. Razen tuša, ki je tekel v zgornjem nadstropju, je bilo v študentskem domu tiho. Termometer je kazal +7 °C in dež je poplesaval v modrikasti svetlobi zunaj na dvorišču, ko si je A. skuhala kavo in prižgala računalnik. Blesk zaslona jo je bodel v oči, želela si je, da bi lahko žensko potisnila nazaj tja, od koder je prišla, v oddaljeno obdobje na prelomu tisočletja, ampak kot že rečeno, so leta utvara, to se je A. naučila pri svojem delu kot učiteljica zgodovine, ravno govorjenje o letnicah je ljudem vzbujalo občutek, da so se stvari pač zgodile v določenem obdobju in so bile nato preteklost. Druga svetovna vojna: 1939–1945. Tramvaj v Turkuju: 1890–1972. Osnovna šola: 1991–2000. *Rest in peace*, je rekla A., kot bi rekla Ira. Ira, tako je bilo namreč ime ženski, in nič se ni končalo, ničesar ni bilo konec, če že, pa je bil to samo rezultat prizadevnega dela kakšnega zgodovinarja ali zgodovinarke, namenjenega ustvarjanju lažne jasnosti in občutka varnosti. Tam, kamor pogled zgodovinarja ni segel, je ostal čisti kaos, ki je presegal sposobnost razumevanja. Z Iro sta opletali v času, kot bi bili ujeti v košček jantarja, žuželki iz obdobja krede, ki sta se utapljali v večnosti. A. je

pogledala fotografijo na zaslonu. Ira jo je opazovala in A. je zabolelo v trebuhu. Znan obraz, znan zadržan nasmešek. Pred kakšnimi dvajsetimi leti je A. porabila dolge tedne, da jo je zalezovala in jo opazovala, zdaj pa si samo napisal ime v iskalno polje in čez nekaj klikov je A. že lahko gledala njen majhen obraz in štrlečo ključnico. Še vedno je bila postrižena na paža, lasje so bili sicer nekoliko daljši kot v otroštvu, drugače pa je bila podobnost že na meji nelagodja, nekaj na njej je spominjalo na Mio Farrow v nočni mori Rosemary, sicer ni bila podobna Farrow ali posebej lepa, izžarevala pa je enako nervozno eteričnost in neseksualno privlačnost. Popolna žrtev, tako kot je bila ona popolna priča, čeprav v resnici nihče ni popolna žrtev, je rekla A., edina popolna žrtev je mrtva žrtev.

A. je premolknila.

Težko je opisala grozo, precej se je razlikovala od tiste, ki jo je občutila, ko je sredi noči stala na robu zapuščenega zemljišča in se zapodila v tek. Bila je potuhnjena in tiha, poleg računalnika se ji je naselila v prsi in se pripravljala, da metastazira. Ira je postala pisateljica, je rekla A. Sicer ne posebej znana ali plodovita, ampak A. bi gotovo že lahko naletela na njeno ime. Dva romana, oba sta izšla že pred leti. Nekaj dobrih kritik, ne tako zelo navdušenih vnosov v knjižnih blogih in intervjujev v časopisih in revijah, za slednje je Ira pozirala na bregu reke Aura in se sramežljivo nasmihala, delovalo je, kot da jo zebe, ampak vseeno, je rekla A., je ona od vseh ljudi najbolje vedela, da se pod to anemično zunanjostjo skrivata le sluz in tema. Če bi morala sama opisati Iro, ne bi mogla uporabiti drugega kot

pretirane, groteskne besede. Kako je jedla ribje drobovje in se metala v koprive. Kako je njen glas spominjal na umirajočo dojenčico, kako se je ponoči sprehajala po pokopališču in spraševala mimoidoče za pot, če ji niso pomagali, jim je sledila domov in potem se jim je zgodilo nekaj groznega. Domišljijske trditve in izmišljeni stavki so včasih edini način, kako izraziti resničnost.

V intervjujih seveda niso omenjali nič podobnega. Iro so opisali kot *mlado pisateljico* in *obetaven talent,* čeprav, je rekla A., ni bilo čisto jasno, kako bi lahko bila karkoli od tega. Ni bila mlada. Natanko toliko je bila stara kot ona. Pa tudi nadarjena ni bila. Bila je samo grozna. Glede na pomanjkanje informativnosti in bedastočo so prispevki A. spominjali na izumetničena sporočila, s katerimi sta se s Henriikko tipali pred več kot desetletjem. Henriikka je napisala: *Kaj si hotela biti, ko odrasteš?* A. je zatrla željo, da bi napisala *vojakinja*, namesto tega je napisala: *Umetnica. Pa ti?* Henriikka je napisala: *Veterinarka.* A. je napisala: *Tvoja prva seksualna izkušnja?* Henriikka: *Stara sem bila 19, s štiri leta starejšo žensko. Vse skupaj je bilo blazno razburljivo in romantično, potem sva govorili o Simone de Beauvoir in zdelo se nama je, da sva razsvetljeni. Ti?* A. je napisala: *Med nogami sem mencala blazino. Stara sem bila kakšne tri leta.* Henriikka: *Ne, s človekom!* A.: *11 let kasneje, neki fant v disku za najstnike. V temnem kotu sva se šlatala in sledil je cel halo, ker se je vsem zdelo, da tega ne bi smela početi. Najljubši letni čas?* je hitro napisala A., še preden bi jo lahko Henriikka vprašala kaj več. Henriikka: *Poletje. Pa tvoj?* A.: *A niso vsi enaki?* Henriikka: *Ne. Kateremu literarnemu*

junaku ali junakinji si podobna? A.: *Billyju Pilgrimu.* Henriikka: *?* A.: *Roman Kurta Vonneguta, Klavnica pet ali Otroška križarska vojna.* Henriikka je napisala: *Povej še, zakaj!* A.: *Billy Pilgrim je med drugim nemški vojni ujetnik, senilen vdovec, ki je nor na znanstveno fantastiko, včasih je tudi iztaknjen iz vesolja in časa.* Henriikka je napisala: ^_^. *Jaz sem podobna Tu-tiki iz muminov. Obvlada ročna dela.* In tako naprej, je rekla A., v neskončnost, njuni poskusi, da bi druga drugo in svoje življenje narezali na lahko prebavljive koščke in jih zavili v neroden darilni papir dvorjenja, da bi se lahko premaknili naprej in pustili preteklost za sabo.

A. je v trebuhu stiskalo od strahu, ko je prebirala intervjuje z Iro. Starša sta bila zdravnika, igrala je violino in se temu zelo posvečala, sanjala je, da bo nekoč profesionalna glasbenica, ampak njeno kariero je ustavila poškodba zapestja – *in tako je namesto glasbenice postala pisateljica*, je napisala novinarka, ki je pisala za žensko revijo. Študija na fakulteti za medicino ni dokončala – *nadarjena mladenka ni čutila, da je pot njenih staršev prava tudi zanjo*. Prvenec, ki je po Irinih besedah tematiziral *strukturno nasilje*, ampak v intervjujih so v zvezi z romanom govorili predvsem o *depresiji* in *medvrstniškem nasilju*, oboje pa je bilo zapakirano v ponižujoč mit o *občutljivi in nežni* osebi, *čudni in posebni* punci, ki se nikakor *ni mogla vklopiti*. Sledil je drugi roman, literarna nagrada in nekaj novih intervjujev, v katerih so se ponavljale iste štorije, s to razliko, da se je tokrat Ira kar naprej opisovala kot *zborovska punca*, izraz, ki je v A. porajal nejasne pornografske podobe. V videointervjuju je Ira v kamero razlagala o koncu sveta, kar naprej je mežikala

in glas je bil napet, govorila je nepovezano. Ob njeni nevzdržni razgaljenosti so se A. napele mišice, čeprav na srečo članki v revijah niso razkrili prav dosti, nič o devetdesetih letih in glasbenem razredu, niti v *poglobljenem intervjuju* na štirih straneh ne, na fotografijah, ki so spremljale ta intervju, se je Ira pojavila v tako pomanjkljivih oblačilih, da bi bila lahko tudi zares gola. A. je strmela v njene koščene okončine in presenetljivo okrogle prsi in boke, počutila se je umazano. Skoraj kot bi skrivaj gledala kakšnega otroka, je rekla A.

Billyju Pilgrimu, je za eno od manjših literarnih revij odgovorila Ira že pred leti, avtorje in avtorice prvencev so v skupinskem intervjuju spraševali, kateremu glavnemu junaku ali junakinji romanov so podobni, A. je spreletel srh. Zdaj v tehnološkem parku, naslednji trenutek pa že v glasbenem razredu v Kaarini, je rekla A. Lahko bi bili tudi v vesolju. Na računalniku si je shranila fotografijo Ire, na kateri stoji ob reki, oblečena v isti beli plašč, kot ga je nosila ponoči, okoli vratu ima ovit šal, ki ga stiska z obema rokama, kot bi jo fotograf prestrašil. Potem je fotografijo izbrisala, izpraznila koš za smeti, ugasnila računalnik in čakala, da bo groza popustila, pa kar ni. Ura je bila sedem, zgoraj je škrebljal tuš. Ob tem se je spomnila, da se ni umila, ampak zakaj bi se sploh trudila? Vsega naveličani učenci so se tako ali tako držali na razdalji, edini učitelj, s katerim je izmenjala več kot besedo ali dve, pa je bil Nordin, ki je po dolgih desetletjih kajenja tako močno in vseprežemajoče zaudarjal po čikih, da ne bi ničesar opazil.

A. je rekla, da je bila edina težava z nespečnostjo to, da je čas, ki je bil sicer že tako ali tako nezanesljiv, postal še bolj potuhnjen. Še pred nekaj trenutki je bila prepričana, da se bo lahko v miru preoblekla, poskušala nekaj malega pojesti in se pripravila za službo. Potem pa je bila na lepem ura že petnajst do osmih, biti bi morala že na poti, ona pa je kar stala tam brez zajtrka, v majici za tek in spodnjicah, rana na kolenu pa je bila že na dobri poti, da se vname. Razmišljala je o Iri, pa tu ni bilo nobenih natančnih misli, ki bi se jih dalo ubesediti, je rekla A., samo meglena podoba njenega predpubertetnega obraza, medtem pa se ji je iz trupa proti ramenom in okončinam širila ohromelost, kot pri človeku, ki se v trenutku katastrofe negibno zastrmi v zgradbe, ki eksplodirajo, v vodo, ki vdira v kabino, ali v naraščajoče povprečne temperature, namesto da bi poskušal kaj ukreniti in se rešil. Prisilila se je, da je s potegom slekla majico in športni modrček ter iskala vsaj približno čist kos oblačila, na koncu se je odločila za že nekajkrat nošeno, zmečkano belo bluzo in črne tekaške hlače, ki so se že nekoliko posušile, optimistično si je domišljala, da se luknja na črni tkanini ne bo poznala. Šla je v kuhinjo, pokukala v hladilnik in ugotovila, da sploh ni lačna in da nima hrane. Z dolgimi koraki se je napotila v vežo, si obula superge, nadela kapo, poveznila na glavo kolesarsko čelado, si oblekla umazano tekaško jakno in začela vlačiti kolo, ki ga je iz strahu pred tatovi hranila v stanovanju, čez kup reklam, ki se je nabral pred režo za pošto v vratih, potem pa ven, v pršec in temo.

Medtem ko je kolesarila, se je odrevenelost spremenila v paniko brez nekega prehoda, je rekla A. Še vedno je čutila

soj žarometov na zatilju sredi noči, na vso moč je kolesarila čez sivo študentsko naselje, ki se je še posebej zjutraj, ko so se od reke dvigovale meglice in ovile dvonadstropne, betonske stavbe z zunanjimi ganki, zdelo kot iz drugega sveta. Srednjeveška kamnita cerkev svete Katarine v senci študentskih domov iz šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja, z grmičevjem porasla podeželska pokrajina rečnega brega in rdečeopečnata pletilnica na nasprotnem rečnem bregu. Vse je obdajala vlažnost, ob kateri je A. podvomila v razum ljudi, ki so se pred par tisočletji naselili na teh blatnih nabrežjih. Ob tem se pojavi vprašanje, od kod so prišli, če se jim je ta premočena pokrajina zdela boljša od njihovih rojstnih krajev, je rekla A. Mogoče iz Kaarine, je rekla A., tako kot ona, to ti je šele prava luknja, tako je enkrat rekla Nordinu, ki jo je resno gledal in ni dojel šale. Megla se je zalezla pod oblačila, in ko se je A. končno prebila skozi prometno konico v centru in gost promet v predelu Aninkainen ter prikolesarila na šolsko dvorišče, da bi jo skoraj razneslo, je bila premočena do kože. Ura je bila že pet čez, njen pulz je bil nekje pri skrajnih vrednostih, pri zaklenjenih vhodnih vratih je prezebal par preplašenih punc iz sedmega, ki sta se ozirali k njej, kot bi čakali, od kod bo priletel udarec. Ravnatelj Vanhala je naznanil, da je najboljše zdravilo za težavo z zamujanjem to, da se vhodna vrata zaklene takoj ob začetku pouka in da vsi zamudniki ostanejo zunaj. A. je pripomnila, da ta praksa ne pušča prav dosti prostora za človeške napake, na primer za avtobuse, ki zamujajo, ali nezanesljive starše, ampak v zbornici se je tehtnica že začela nagibati v smer Vanhale, kaj pa drugega, je rekla A., hoteli

so še več sankcij, še več hierarhije in najverjetneje so se po malem tudi hoteli vrniti v čas, ko je učitelj učenca še lahko udaril, ne da bi se znašel na YouTubu ali na sodišču, nikogar ni zanimalo mnenje nadomestne učiteljice, ki bo tu le za čas trajanja starševskega dopusta, še posebej ne take, ki pri svojih letih še ni dosegla nobenih omembe vrednih stvari, ki bi pričale o odraslosti – nobenih otrok, lastniškega stanovanja ali heteroseksualne zveze oziroma sploh nobene zveze.

Učenki, shirano suhi, bledi punci, sta zdrknili skozi vrata, ki jih je A. držala odprta, kot dve beli miški. S šolskega radia se je še vedno razlegal jutranji nagovor Vanhale, nekaj o zaupanju, ki naj bi predstavljalo temelj vsega. Hodniki so bili prazni, tako da je ravnateljev glas bobneče odmeval, le v prvem nadstropju je 7. B tako zapuščeno ždel pred učilnico za zgodovino – videti so bili čudno, kot bi jih šolsko jutro izželo –, da je A. spreletel srh, poskušala se je podvizati, da je ne bi opazili, ampak seveda so nekateri pogledali v njeno smer in jo videli, kako vsa zadihana teče po stopnicah, na glavi se ji je pozibavala kolesarska čelada. Na šolskem radiu je Vanhala še razširil svojo prispodobo o delih hiše na stene in talno konstrukcijo, ob čemer je nehote pomislila na nelaskavo dejstvo, da je zgradba okoli njih napol razpadala. Celo sloves dobre centraške šole ni mogel prikriti dejstva, da je omet odpadal s fasade, kot bi imela zgradba hudo obliko nekakšne kožne bolezni, in da so bili največja sprememba na področju notranje opreme po koncu druge svetovne vojne posterji na steni stopnišča z napisom *Večne brazgotine* iz kampanje proti medvrstniškemu nasilju izpred mnogih let, pred kratkim pa so se jim pridružili še napisi *Besede pustijo*

sled. Celotno poslopje je bilo relikvija, je rekla A., spomin na prekomerno pokončne in prekomerno domoljubne osnovnošolske učitelje in učiteljice ter na zgrožene učence in učenke, katerih znoj, izločen v strahu pred avtoriteto, se je zažrl v stene in se zgostil na oknih, še vedno ga je bilo mogoče zaznati kot sladkobno zatohlost v učilnicah. To je bilo vsaj njeno mnenje glede vzroka za slab zrak v notranjih prostorih, je rekla A. Četrtina učiteljskega zbora je poročala o respiratornih simptomih, učenci so kašljali in kihali, učiteljica biologije je po svojih trditvah videla, da so bile v šoli na delu podgane, med učitelji likovne umetnosti pa se je govorilo, da je v skladišču z učnimi pripomočki strašilo, mesto je poslalo strokovnjake, da bi preverili stanje, vendar niso našli plesni, pa tudi duhov ne; zaenkrat so se lotili samo težave z glodalci, moški zoprnega videza v kombinezonu je A. med odmorom za kavo razlagal o strupu, ki podgane ne le ubije, ampak povzroči tudi, da se posušijo kot mumija, zato da trupelca v konstrukciji ne bi začela gniti in smrdeti.

V okolici zbornice se je slišalo kronično krehanje.

»Vanhala ti bo dal črno piko na spletnem portalu Wilma,« je rekel Nordin, ki je priklamal k njej. »Ko dobiš tri, boš morala za kazen po pouku ostati v šoli.«

»Jaz … pokonci sem bila že ob pol petih, ne razumem, kako sem lahko …« A. je slišala stres v svojem glasu, zalučala je čelado in kapo z napisom Turku Energia pod obešalnike v zbornici in besno vlekla zataknjeno zadrgo na tekaški jakni.

Z Nordinom sta se zbližala pred kakšne pol leta na druženju sodelavcev izven delovnih prostorov, povezalo pa ju je, da nihče od njiju ni hotel skakati na velikanskem

trampolinu ali se opijanjeno udeleževati izvenzakonskih dram, ki so postajale vse bolj strastne. Nordin je bil star že čez šestdeset in je imel preveč težav s kolki, da bi skakal na trampolinu, pa mogoče tudi da bi sodeloval pri seksualnih bitkah, medtem ko bi ona, je rekla A., glede na stanje svojih sklepov vse to še zmogla, drugače pa nikakor. Medtem ko so se drugi učitelji in učiteljice obnašali podivjano, kot bi jih nekdo spustil z verige, da se govorice ne bodo polegle vse do predbožične zabave, sta se A. in Nordin pogovarjala o urbanističnem načrtovanju Turkuja.

»… za majhne stvari gre. Na primer to, da ne puščamo bund ležati na prehodih, ampak jih lepo pospravimo v omarice …« je razlagal Vanhala po šolskem radiu, ko je A. z enim srditim potegom odpela zadrgo, zalučala jakno na tla in začela kopati po nabasanem stojalu za čevlje, ampak svojih čevljev za notranje prostore ni našla na običajnem mestu ob radiatorju. Nekdo jih je odnesel, mogoče jih je vtaknil na polico za kape ali v stranišče … Nordin se je kobacajoče, kot morski sesalec na kopnem, premikal proti njej, v roko ji je porinil skodelico za kavo in v tistem se je A. spomnila, da je dan prej šla domov obuta v šolske čevlje.

»Usedi se in spij kavo,« ji je rekel Nordin.

»Sedmi be me čaka na hodniku, ne vem, kam sem dala USB-ključ, na njem imam predstavitev o industrializaciji in …«

»Usedi se,« je ponovil Nordin, kot da ukazuje neubogljivi psički.

» … nič ne bomo solirali, vsi morate upoštevati navodila učiteljev in učiteljic,« je rekel Vanhala in A. je nenadoma